

به تبلور فرهنگ ایرانی- اسلامی در قالبی نو شد و شرایط را برای بارورتر شدن هنر و فرهنگ ایرانی مهیا ساخت.

نتیجه‌گیری

این تحقیق بر آن بود تا با تکیه بر دیدگاه حافظ فرمانفرمایان به این پرسش پاسخ دهد که بنیان سیاست خارجی شاه عباس بر پایه چه اصولی بنا شده بود؟ بر اساس یافته‌های این پژوهش، شاه عباس در پیگیری اصول سنتی سیاست خارجی ایران کوشا بود. او با تفوق بر ازبکان، پیروزی بر ترکان عثمانی و اخراج پرتغالی‌ها توانست مرزهای کشور را به گستره قلمرو باستانی ایران برساند. شاه عباس ضمن حراست از راه‌های تجاری، به ایجاد مسیرهای تازه نیز همت گماشت و به این اصل مهم اقتصادی اهتمام داشت. سیاست شاه در حمایت از دولت‌های بی‌طرف در شرق، غرب و جنوب کشور، حکایت از توجه او به اصل سوم از اصول سنتی سیاست خارجی ایران بر پایه دیدگاه حافظ فرمانفرمایان داشت و سرانجام رویکرد تساهل فرهنگی و تسامح مذهبی در قلمروی فرمانروایی موجب شد تا فرهنگ ایرانی در پیوند با سایر فرهنگ‌ها به بلوغ برسد. تداوم و استمرار این اصول چهارگانه در دوره حکمرانی ۴۲ ساله عباس اول موجب شد که کشور ایران دوره‌ای کم‌نظیر از شکوفایی را تجربه کند. پس از مرگ شاه عباس، جانشینان وی با تخطی از اصول سنتی سیاست خارجی ایران، زمینه‌های زوال دولت صفوی را فراهم ساختند.

منابع و مأخذ

فارسی:

- ابراهیمی کیایی، هادی، «پیشینه تاریخی فرهنگ استراتژیک عزت‌طلبی در سیاست خارجی شاه عباس صفوی»، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، تابستان ۱۳۹۸، س ۹، ش ۲، صص. ۱۸۱-۱۵۹.
- اسکندر بیگ ترکمان، ۱۳۸۲، *تاریخ عالم‌آرای عباسی*، جلد ۲، زیرنظر: ایرج افشار، تهران: امیرکبیر.
- بوندارفسکی، گریگوری، ۱۳۶۱، *برتری‌جویان و امپریالیست‌ها در خلیج فارس*، ترجمه: ش. م. زمان‌زاده، تهران: ابوریحان.
- تاورنیه، ژان باتیست، ۱۳۶۵، *سفرنامه تاورنیه*، ترجمه: ابوتراب نوری، تهران: سنائی.
- رازنهان، محمدحسن، «شاه سیونی جلالین و حکومت صفویه»، تهران: فصلنامه رشد آموزش تاریخ، ۱۳۸۰، س ۳، ش ۸، صص. ۱۷-۱۲.

- رحیمی صادق، علی، «بررسی مختصر روابط تجاری و بازرگانی شاه عباس اول با دولت‌های اروپایی»، پژوهشنامه تاریخ، ۱۳۹۰، س ۷، ش ۲۵، صص. ۷۱-۹۰.
- سایکس، سر پرسی، ۱۳۶۳، هشت هزار مایل در ایران، ترجمه: حسین سعادت‌نوری، [ابی‌جا]: آسمان.
- سیوری، راجر، ۱۳۸۷، ایران عصر صفوی، ترجمه: کامبیز عزیزی، تهران: مرکز.
- شرلی، سر رابرت و سر آنتونی، ۱۳۵۷، سفرنامه برداران شرلی در زمان شاه عباس کبیر، ترجمه: آوانس، با مقدمه: دکتر محبت آئین، تهران: کتابخانه منوچهری.
- علی‌صوفی، علیرضا، ۱۳۹۸، نقش سیاست موازنه و نیروی سوم در تاریخ ایران (عصر قاجاریه و رضا شاه)، تهران: دانشگاه پیام نور.
- فرمانفرمائی‌ان، حافظ، ۲۵۳۵، تحلیل تاریخی سیاست خارجی ایران از آغاز تا امروز، ترجمه: اسماعیل شاکری، تهران: مرکز مطالعات عالی بین‌المللی دانشگاه تهران.
- فلسفی، نصرالله، ۱۳۹۵، سیاست خارجی ایران در دوران صفویه، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- فیگوئروا، دن گارسیا د سیلوا، ۱۳۶۳، سفرنامه دن گارسیا د سیلوا فیگوئروا، ترجمه: غلامرضا سمیعی، تهران: نشر نو.
- قائدان، اصغر، «سیاست شاه عباس اول در قبال تجارت اروپائیان در بنادر جنوبی ایران (با تأکید بر بندرعباس)»، فصلنامه تاریخ روابط خارجی، پائیز ۱۳۹۲، س ۱۴، ش ۵۶، صص. ۱۸-۱.
- قریب، قاسم، «عوامل موثر بر روابط صفویان با گورکانیان»، فصلنامه تاریخ روابط خارجی، ۱۳۹۷، س ۱۹، ش ۷۴، صص. ۲۱-۴۹.
- کریمی‌فرد، حسین، «تحلیل واقع‌گرایانه سیاست خارجی شاه عباس اول در قبال قدرت‌های بزرگ»، نشریه علمی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، تابستان ۱۴۰۱، دوره ۱۳، ش ۴۷، صص. ۱۸۲-۱۶۱.
- متی، رودولف، «ایران صفوی و تجربه مسیونرهای مسیحی در میان تساهل و رد کردن»، فصلنامه تاریخ روابط خارجی، ۱۴۰۰، س ۲۲، ش ۸۶، صص. ۱۱۸-۸۷.
- متی، رودولف، پی، ۱۳۸۷، اقتصاد و سیاست خارجی عصر صفوی (چهار مطالعه موردی)، ترجمه: حسن زندیه، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- منصوری‌مقدم، محمد و دیگران، «اهمیت استراتژیک قندهار و تأثیر آن بر روابط صفویان و گورکانیان هند (دوره سلطنت شاه عباس اول)»، فصلنامه تاریخ روابط خارجی، ۱۴۰۰، س ۲۳، ش ۸۹، صص. ۱۳۸-۱۲۱.
- مهمید، محمدعلی، ۱۳۶۱، پژوهشی در تاریخ دیپلماسی ایران (قبل از هخامنشیان تا پایان قاجاریه)، تهران: میترا.
- نوائی، عبدالحسین، ۱۳۷۲، تاریخ روابط سیاسی ایران و اروپا در عصر صفوی، تهران: ویسمن.
- نوائی، عبدالحسین، ۱۳۵۲، شاه عباس، مجموعه اسناد و مکاتبات تاریخی همراه با یادداشت‌های تفصیلی، جلد ۱، تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- _____، ۲۵۳۷، شاه عباس، مجموعه اسناد و مکاتبات تاریخی همراه با یادداشت‌های تفصیلی، جلد ۳، تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- وثوقی، محمدباقر، «روابط ایران و اسپانیا در دوره شاه عباس صفوی (عصر فیلیپ اول)»، فصلنامه تاریخ روابط خارجی، پائیز ۱۳۸۳، س ۶، ش ۲۰، صص. ۳۷-۵۰.
- هنرفر، لطف‌الله، «ولی محمد خان فرمانروای ترکستان در دربار شاه عباس کبیر»، هنر و مردم، مهر ۱۳۴۶، س ۶، ش ۶۰، صص. ۴۵-۴۶.
- یاری، سیاوش و دیگران، ۱۴۰۰، «واکاوی علل و عوامل سیاست جابه‌جایی کردها در دوره شاه عباس اول»، فرهنگ ایلام، ۱۴۰۰، دوره بیستم، ش ۷۲ و ۷۳، صص. ۳۰-۷.